

דעות אחרונות

17.5.2016

היועץ כסותם פיות מוסמך

בתקופת כהונתו של יצחק רבין כראש הממשלה הוגשה עתירה לבג"ץ לפטר את השר דרעי ואת סגן השר פנחסי מהממשלה בשל כתבי אישום שהוכנו נגדם. היועץ המשפטי חריש תמך בפיטורין, והשופט ברק קבע שחוות דעתו של היועץ המשפטי לממשלה מחייבת את הממשלה. כמו כן קבע שהיועץ מוסמך לסתום את פיו של ראש הממשלה רבין, לשלול ממנו ייצוג בבית משפט ולטעון טענות הפוכות לעמדתו.

פסיקה זו הייתה מנוגדת למסקנות ועדה בראשות השר פט אגרנט שעסקה בנושא. היא מנוגדת גם לעקרונות יסוד בדבר זכותו של כל אדם ליומו בבית המשפט, זכות העומדת לכל רוצח ומחבל אך נשללה מראש הממשלה. בה בעת היא מערערת את הדמוקרטיה בכך שהיא מציבה פקיד בכיר מעל הממשלה הנבחרת ומעניקה לו מעמד של "סותם פיות מוסמך" החופשי לשלול ממנה ייצוג בבית משפט.

פסיקה זו זכתה לביקורת קטלנית מפי השופט חיים כהן, שטען כי "אין היועץ המשפטי יכול – ואין זה יאה לו – לסתום להם (כלומר לראש הממשלה ולשרים) את הפה ולכוף עליהם את דעתו הר כגיגית". ועדה נוספת, בראשות הנשיא שמגר, שדנה בעניין, קיבלה את עמדתה של ועדת אגרנט שלפיה חוות דעת היועץ איננה מחייבת את הממשלה. כל זה לא הועיל. משרד היועץ ובית המשפט העליון ממשיכים לדגול ברעיון המופרך שחוות דעת היועץ מחייבת את הממשלה, וכי היועץ, במעמדו כסותם פיות מוסמך, חופשי לשלול ייצוג מהרשות המבצעת.

כך נוצר אבסורד שחייב מציאת פתרון כלשהו. הפתרון הבלתי סביר שנבחר התגלה בעתירה שהוגשה לבג"ץ נגד הרבנות הראשית בעניין חוק איסור הונאה בכשרות. היועץ עמד על כך שהוא ידאג לייצוג הרבנות הראשית, חרף המחלוקת בינו לבין הרבנות בנושא זה. אולם דבר המחלוקת התגלה לבג"ץ באמצעות מכתב של הרבנות הראשית ליועץ, ש"שהגיענו (כלומר לידיעת השופטים) דרך אמצעי התקשורת". משום כך ביקשה הרבנות ייצוג נפרד, אך היועץ סירב (היה זה בתקופתו של יהודה וינשטיין). אני אישית מסתייג מסמכויות היתר שניתנו לרבנות הראשית בנושא הכשרות. אולם ברור שההגנות מחייבת שיהיה לרבנות יומה בבית המשפט, באמצעות ייצוג משפטי שהיא סומכת עליו.

בג"ץ ציין כי הפרקליטה מטעם היועץ הציגה את עמדת הרבנות בהגנות, אך ציין ש"ההתנהלות בעניין זה כולו אינה מקובלת עלינו, שכן היה מקום לעדכנו ביוזמת המדינה על עניין המחלוקת עם הרבנות הראשית". הישיבה הסתיימה בהחלטה תמוהה: "לא נאפשר ייצוג פרטי של הרבנות הראשית; אולם יינתן ליועץ המשפטי של הרבנות הראשית להשמיע דברים כרי שתנוח דעתנו כי נשמעה עמדתה במלואה".

ההחלטה הזו נראית כמעשה לוליינות. בית המשפט הבין שאין זה מתקבל על הדעת שנוכח ניגוד העניינים בו נמצא היועץ – החולק על עמדת הרבנות – הוא זה שיקבע מי ייצג אותה. לכן התיר ייצוג עצמאי על ידי היועץ המשפטי של הרבנות. אולם מה הבסיס לכך שאסר על הרבנות לשכור ייצוג פרטי? ומניין הוסמך בית המשפט לומר למתדיינים מי ייצג אותם בפניו?

בראש ההרכב ישב השופט רובינשטיין, בעצמו יועץ לשעבר (התופעה של זרימת יועצים משפטיים ופרקליטי טי מדינה לעליון, התורמת לסימביוזה אידיאולוגית בין המערכות, היא פרשה בפני עצמה). נגד עיניו נחשף האבסורד שבהלכה המופרכת המשליטה את היועץ על הרשות המבצעת, אך הוא נרתע מביטולה. לפיכך בחר בפשרה המוזרה שהיא "לא בשר ולא חלב": היועץ לא יקבע מי ייצג את הרבנות הראשית, אבל בית המשפט לא ירשה ייצוג פרטי. ■

דעות אחרונות

18.5.2016

דניאל פרידמן • היועמ"ש כסותם פיות (2)

"המדינה זה אני"

ורורש שהוא יקבע מי מאנשיו ייצג אותה ואולי גם (עניין שלא הוברר) מה יהיו הטענות במסגרת ייצוג זה.

החלטה בלתי סבירה זו של היועץ המשפטי שימשה כנראה אחת הסיבות להתפטרותה של גרסטל. מה בדיוק התרחש מאחורי הקלעים – לא פורסם. אבל ברור לחלוטין שגרסטל לא יכולה להסכים לייצוג כזה, ובוודאי לא לכך שהיועץ המ"שפטי ישלוט על ההליך ויקבע מה יהיו הטיעונים שיישמעו. ראוי להזכיר שכיום מוסכם כי היועץ המשפטי לממשלה בעצמו אמור להיות כפוף לביקורת. אין זה מתקבל כלל על הדעת שהמבוקר יחליט אם המבקר זכאי להגנה משפטית, ואם כן – איזה הגנה זו תהיה. כך, למשל, האם ייתכן שמי ש"ייצג" את גרסטל יחליט, בניגוד לדעתה, להסכים לח"לק מטיעוני הפרקליטים בעתירה נגדה, או להתפשר בניגוד לרצונה?

התשובה המופרכת לכל הטענות הללו, שהושמעה גם בפרשת מאיה פורמן, היא ש"המדינה מדברת בקול אחד" – והקול הוא קולו של היועץ המשפטי האומר למעשה: "המדינה זה אני". אלא שהיועץ איננו המדינה. מי שמוסמך לדבר בשמה הוא הממשלה, שהיא "הרשות המבצעת של המדינה", כאמור בחוק יסוד: הממשלה.

הרעיון ההרסני, המנוגד לחוק ולדמוקרטיה – פרי בית מדרשה של המהפכה המשפטית – שלפיו היועץ המשפטי מוסמך לסתום את כל הפיות ברשות המבצעת, ולהחליט מי ידבר בשם המדינה ומה ייאמר בשמה, רעיון שמכוחו "היועץ הוא המדינה", איננו מתקבל על הדעת והגיע העת לדחותו. ■

במאמר שפורסם אתמול תואר עולם האבי סורדים שבו ניתן ליועץ המשפטי שלטון ללא מצרים בייצוג הממשלה וכל הגופים השייכים לרשות המבצעת. סמכות זו הוע"נקה לו גם כאשר הוא נמצא בניגוד עניינים וגם כאשר יש מחלוקת בינו לבין הגוף שאותו הוא אמור לייצג ואת פיו הוא מוסמך לסתום, אם דעתו אינה נראית לו.

לתוך עולם אבסורדים זה התגלגל לאחרונה גוף הביקורת בראשות השופטת הילה גרסטל, בעקבות דו"ח ביקורת על מערכת היחסים בין הפרקליטות לבין המכון לרפואה משפטית. הנושא הוא בעל חשיבות ממדרגה ראשונה, ורק לאחרונה נתקלנו בבעיות בתחום זה בפרשת ד"ר מאיה פורמן, שהעידה לטובת רומן זדורוב.

פורמן זכתה במכרז לתפקיד בכיר במכון לרפואה משפטית, הפרקליטות ניסתה לסכל את המינוי, ובמהלך ההתדיינות בעניין אף ביקשה להתערב בתצהיר שניתן על ידי מנהל המכון. התנהלות הפרקליטות בפרשה זו זכתה לביקורת חריפה ומוצדקת בר"ח של גרסטל.

כעת, כאמור, הכינה גרסטל דו"ח כללי על יחסי הפרקליטות עם המכון לרפואה משפטית. בדומה לדו"חות ביקורת קודמים הפך גם דו"ח זה נושא למאבק. הפעם בחרו מספר פרקליטים לפנות לבג"ץ נגד פרסום הדו"ח ושכרו לשם כך עורכי דין מהשוק הפרטי. ברור שגרסטל ומערך הביקורת שנראשה היא עומדת זכאים לייצוג הולם, אלא שמתברר שהיועץ המשפטי, אביחי מנדלבלית, אינו מוכן לאשר זאת

